

Tendințe seculare ale economiei românești în context european 1900-2000 - Decalaje (II)* -

prof. dr. Gh. DOBRE

4. Deosebiri de nivel de dezvoltare economică între țările europene, inclusiv România, se fac simțite în istoria continentului nostru destul de timpuriu. Ele însă intră în conștiința publică mai târziu, spre sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, când în viața materială au și apărut reale discrepanțe de substanță și care reflectau de acum... decalaje la nivel economic între state și popoare.

Românii intră în aria europeană a decalajelor de tip modern pe la începutul

secolului al XIX-lea. Informația disponibilă ne îndrituiește să constatăm - cu rezervele de rigoare - că pe la 1820 Europa Occidentală prezenta un PIB pe locuitor în proporție de peste 2:1 față de cel din țara noastră. De atunci, acest raport urcă treptat ca să ajungă la 1900 la peste 3:1, de când și de la care mărime începe analiza de față.

4.1. Timp de un secol decalajele româno-europene s-ar putea aproxima potrivit datelor din tabelul următor.

Tabelul nr. 13

Decalaje economice româno-europene - 1900-2000 (ani diferiți)

Anii	Europa			Europa de Vest			Europa de Est		
	R o m â n i a								
	Raport	1900=100	în lanț	Raport	1900=100	în lanț	Raport	1900=100	în lanț
1900	2,686	100		3,092	100		1,354	100	
1913	2,731	101,7	101,7	3,143	101,6	101,6	1,382	102,1	102,1
1938	2,467	91,9	90,3	2,802	90,6	89,2	1,294	95,6	93,6
1950	3,421	127,4	138,7	3,881	125,5	138,5	1,793	132,4	138,6
1973	2,873	107,0	84,0	3,317	107,3	85,5	1,434	105,9	80,0
1990	3,805	141,7	132,4	4,775	154,4	143,9	1,542	113,9	107,5
2000	5,696	212,1	149,7	6,428	207,9	134,6	1,870	138,1	121,3

Reiese în mod limpede că decalajul cel mai persistent se cantonează în relația noastră cu Occidentul european. Timp de un secol acesta a crescut de peste 2 ori, într-un ritm mediu anual de 0,73%. Această zonă continentală, prin ponderea hotărâtoare pe care o deține în Europa, va imprima aceeași curbă de creștere și

de ritm: între 1900-2000 decalajul s-a mărit de 2,1 ori, într-un ritm de 0,75%. Față de estul Europei - și aici decalajul este supraunitar în defavoarea noastră - evoluția a fost mai lentă, indicele corespunzător marcând doar 138,1%, iar ritmul mediu fiind de numai 0,32%.

Mărimea decalajului și intensitatea

* Prima parte a acestui studiu a fost publicată în nr. 1/2002.

înregistrată pe parcurs a fost inegală. În prima jumătate de secol nivelul decalajelor a fost ceva mai stabil, de unde și evoluția lor mai domoală. Față de Europa, în ansamblu, bunăoară, creșterea era de 27,4%, iar ritmul de 0,49%; față de Europa de Vest indicele de creștere era de 125,5% și ritmul de 0,45%, iar în ceea ce privește Europa de Est mărimea era de 32,4%, într-un ritm mediu de 0,56%. În cea de-a doua jumătate de secol decalajele urcă vertiginos, în special, în zona apuseană a continentului. În cazul relației cu Occidentul creșterea decalajelor era de 66,5%, iar ritmul de 1,02%, în ansamblu cu Europa, sporul era de 60% și ritmul de 1,01%, iar numai cu Estul creșterea a fost de 4,3% și ritmul doar de 0,08%.

Pe parcursul perioadei cercetate decalajele de la etapă la etapă acuză variații relativ mari. Pe întreg secolul, coeficientul de variație în cazul relației cu Europa a fost de 21,7%, față de Occidentul

european de 20,8%, iar față de Răsăritul continentului de 17,6%.

Valorile aceluiași coeficient la toate palierele geografice sunt mai mari în cea de a doua jumătate decât în prima jumătate de secol. În relația cu Europa coeficientul pomenit era, spre pildă, 22,8% față de 18,7%; în cea cu Europa de Apus datele erau 21,1% față de 19,1%; cu Europa de Răsărit, situația se schimbă 16,7% față de 17,5, diferența fiind, evident, redusă.

4.1.1. Datele de mai sus provin din calcule simplificate prin reduceri la medii statistico-economice ale nivelurilor înregistrate de toate țările componente uneia sau alteia dintre ariile geografice menționate.

O imagine mai concretă, prin exemplificări mai numeroase pe țări și pe momente mai semnificative, credem că va ridica simțitor cota de veridicitate a calculelor noastre.

Tabelul nr. 14

Decalajele României cu unele țări vest-europene - 1900-2000 (ani diferiți)

Tărilor	1913	1950	1990	1998
Austria	3,136	3,135	4,788	6,541
Belgia	3,819	4,621	4,878	6,727
Danemarca	3,540	5,876	5,238	7,655
Finlanda	1,910	3,598	4,785	6,340
Franța	3,154	4,458	5,133	6,676
Germania	3,301	3,283	4,520	6,159
Italia	2,320	2,963	4,630	6,145
Olanda	3,664	5,073	4,898	6,998
Suedia	2,802	5,700	5,015	6,465
Anglia	4,453	5,843	4,655	6,475
Grecia	1,441	1,620	2,832	3,899
Portugalia	1,126	1,750	3,078	4,473
Spania	2,040	2,028	3,464	4,923

Se remarcă lesne că decalajele, cu țările cuprinse în tabel, cresc de la o etapă la alta. Creșteri relativ mai reduse întâlnim în etapele primei jumătăți de secol și mai ridicate în cele ale ultimei jumătăți de secol. Înainte de primul război mondial (1913) cel mai mare decalaj se

înregistrează cu Anglia și cel mai mic cu Portugalia.

În primii ani de după cel de-al doilea război mondial mărimea cea mai ridicată se constată în relația cu Danemarca și Anglia, iar cea mai mică cu Grecia. La momentul 1990 cifra cea mai ridicată o

întâlnim în relație cu Danemarca-Franța și cea scăzută cu aceeași țară Grecia. Spre sfârșitul secolului ordinea de mărime se menține aceeași și în cazul valorii maxime și în cazul valorii minime, respectiv cu Danemarca și Grecia. De luat aminte însă că momentul 1998, pentru români, a însemnat un PIB pe locuitor mai mic cu 18% față de nivelul anului 1990, iar în toate țările citate același indicator acuză, dimpotrivă, o creștere cu 12,5%.

La scara istoriei și pe durata unui secol asemenea abateri nu prezintă însă o mărime de primă importanță.

4.1.2. Imaginea descrisă mai sus referitor la decalaje a fost circumscrisă în limitele unei dimensiuni sincronice. Se cuvine să o întregim și cu dimensiunea diacronică. Căci pentru tema noastră, prezintă interes nu numai cunoașterea disparităților de nivel de dezvoltare economică la un moment dat, cât și a timpului, a duratei în care s-a realizat un anumit nivel sau altul.

4.1.2.1. În legătură cu această dimensiune, diacronică, prima problemă care ne preocupă aici ar fi aceea de a localiza momentele de evoluția românească pe scala momentelor corespunzătoare ale evoluției europene.

Într-o formulare mult simplificată am putea începe prin a aprecia că nivelul PIB-ului pe locuitor din România anului 1900 era aproximativ egal cu cel pe care îl întâlnim, ca o valoare medie, în Europa de Apus undeva în jurul anului 1700. Între cele două momente istorice diferența este de între 5-10%. Astfel, PIB-ul pe locuitor în Europa Apuseană, în medie, era superior PIB-ului pe locuitor din România anului 1900 cu 5-6%. În Austria depășirea era de 3%, în Franța de 2%, însă în Germania era mai mic cu 7% și aproximativ tot atât de scăzut și în Suedia. Numai Anglia prezenta un nivel superior cu cca 30%.

În 1950, la o distanță de o jumătate de secol, PIB-ul pe locuitor în România era

apropiat de cel înregistrat, tot în medie de țările vest-europene pe la 1820. În acest din urmă moment valoarea corespunzătoare a PIB-ului european (pe locuitor) întrecea nivelul românesc cu aproximativ 5%.

Pe vremea aceea își afirma superioritatea nivelului de dezvoltare față de România: Austria cu 3%, Franța cu 4%, iar Anglia cu peste 40%. În schimb, Germania acuza o valoare mai scăzută cu 10%, Suedia cu 6% și Olanda cu 5%. Anglia deținea întâietatea care, pe atunci, însuma 38% peste media europeană. La sfârșit de secol (2000) PIB-ul pe locuitor al României se înscria într-o valoare ce era depășită doar cu 2% de mărimea aceluiași indicator calculat în medie pentru toate țările vest-europene la momentul anului 1900. Se înscriau pe o cotă superioară României țări ca: Franța 7%, Belgia cu 5%, Germania cu 2%. Diferențe mai mari prezintă Anglia cu 60% și Olanda cu 25%. În schimb, Italia avea în 1900 un PIB pe locuitor mai mic decât în România anului 2000 cu peste 30%, Suedia cu 25%, Danemarca cu 2,5% ș.a.

4.1.2.2. Cele mai de sus ne conduc la constatarea că nivelul românesc al anului 1900 prezenta un decalaj față de Europa Apuseană de cca 200 de ani, al anului 1950 de aproximativ 130 de ani și al anului 2000 de ordinul a 100 de ani.

Referindu-ne la perioada ultimului secol să menționăm că o asemenea rămânere în urmă a economiei românești față de cea vest-europeană reflectă, înainte de toate, *lentoarea evoluției noastre*, în acest timp. Europa de Apus a înregistrat, între 1900-2000, o creștere a PIB-ului pe locuitor de peste 6 ori și datorită faptului că intensitatea acestei creșteri a fost relativ mare, adică ritmul mediu atins a fost de 1,85%. În România creșterea corespunzătoare a fost de numai 3 ori, și aceasta în condițiile unui ritm de numai 1,1%. Diferența de ritm era enormă: 68%. Pentru ca România să atingă în

anul 2000 nivelul european la indicatorul citat ar fi trebuit ca ritmul mediu de creștere să fi fost de cel puțin 3%, adică de peste 2,7 ori mai mare decât ritmul real înregistrat.

5. În planul explicațiilor posibile și necesare înțelegerii evoluției constatate până acum se cuvine evocat aici, de la bun început, faptul că în România cota de valorificare a resurselor umane proprii a fost în absolută inferioritate față de cota corespunzătoare a tuturor țărilor vest-europene.

Datele din tabelul următor sunt cât se poate de elocvente.

Ceea ce se impune în mod deosebit atenției este faptul potrivit căreia cota de valorificare a resurselor umane ale României pe întreg secolul al XX-lea (mai exact 85 de ani) a acuzat o pronunțată tendință de scădere. Față de 1913 ea era mai redusă în 1950 cu 15,6% (0,27:0,32), iar în 1998 față de 1950 mai scade cu 40,8% (0,16:0,27%). Între 1913 și 1998 scăderea totală este de 50%. Fenomenul nu îl întâlnim în nici una dintre țările consemnate în tabel. Acestea, dim-

potrivă, pe măsura trecerii timpului, și-au sporit constant cota respectivă de valorificare a propriilor resurse umane. Mai mult decât atât: în timp ce în 1913 un număr de nouă țări (din 18 în total) prezentau o cotă *subunitară*, în 1998 numărul lor s-a micșorat la patru, restul înscriindu-se în cote cu valori *supraunitare*.

Apoi, de observat că de la o etapă la alta nivelul cotelor înregistrate de toate celelalte țări se mărește permanent față de nivelul cotelor românești. În 1913 cota cea mai ridicată este mai mare de peste 4,5 ori, iar cea mai mică de 1,1 ori decât nivelul românesc. În 1950 nivelul cel mai înalt era de 7,4 ori și cel mai scăzut de 1,4 ori. În 1998, în mod corespunzător, datele aveau valori de 8,5 ori și, respectiv, 4 ori.

6. Dar mai mult decât aceste cote, ceea ce și-a pus puternic pecetea asupra evoluțiilor pomenite, a fost *productivitatea socială a muncii (W)*.

6.1. Dar, mai întâi, o privire generală asupra evoluției acestui important indicator abordat, ca și până acum, în comparație cu situația din Europa de Apus.

Tabelul nr. 15

Cota de valorificare^{x)} a resurselor umane ale României comparativ cu alte țări europene - 1913, 1950, 1998

Țările	1913		1950		1998	
	Cota 1/100	România 100	Cota 1/100	România 100	Cota 1/100	România 100
Austria	1,00	312,5	0,82	303,7	1,10	687,5
Belgia	1,25	390,6	1,22	451,8	1,12	700,0
Danemarca	1,18	368,7	1,62	600,0	1,30	812,5
Finlanda	0,64	200,0	1,00	370,4	1,00	625,0
Franța	1,03	321,8	1,19	440,7	1,15	718,7
Germania	1,08	337,5	0,88	325,9	1,04	650,0
Italia	0,76	237,5	0,79	292,6	1,04	650,0
Olanda	1,17	365,6	1,39	514,8	1,18	737,5
Norvegia	0,87	271,6	1,30	481,5	1,36	850,0
Suedia	0,90	281,2	1,50	555,6	1,09	681,2
Elveția	1,28	400,0	2,0	740,7	1,29	806,2
Anglia	1,46	456,2	1,56	577,8	1,10	687,5
Alte țări vest-europene	0,60	187,5	0,80	296,3	1,00	625,0
Grecia	0,45	140,6	0,43	159,3	0,65	406,2

Țările	1913		1950		1998	
	Cota 1/100	România 100	Cota 1/100	România 100	Cota 1/100	România 100
Irlanda	-	-	0,78	288,9	1,11	693,7
Portugalia	0,36	112,5	0,38	140,7	0,75	468,7
Spania	0,67	209,4	0,54	200,0	0,83	518,7
ROMÂNIA	0,32	100,0	0,27	100,0	0,16	100,0

^{x)} Se calculează ca un raport între ponderea PIB-ului și a populației în total țări luate în calcul.

Tabelul nr. 16 ne va oferi informația de bază.

Tabelul nr. 16

Dinamica productivității muncii sociale în România și în apusul Europei 1900-1998 (ani diferiți)

Anii	ROMÂNIA		EUROPA de APUS	
	1900=100	în lanț	1900=100	în lanț
1900	100		100,0	
1913	114,6	114,6	116,2	116,2
1950	113,1	98,7	166,2	143,1
1973	411,9	364,2	404,6	243,3
1990	421,0	102,2	539,4	133,3
1998	340,0	80,8	620,4	115,0

Rezultă, mai întâi că atât în România, cât și în Europa de Apus productivitatea muncii sociale a înregistrat un curs ascendent pe întreg parcursul secolului al XX-lea. Mai rezultă, apoi, că ascensiunea acestui indicator a fost totuși inegală în cele două zone europene: în România și în Occident. Datele indică o intensitate mai mare în apusul Europei decât la noi, măsurabilă prin ritmurile în care s-a desfășurat evoluțiile în cauză. Mărimea acestui ritm era în Apus de 1,87%, iar în România de 1,25%, superioritatea fiind de ordinul a 50%. Inegale au fost creșterile și în perimetrul celor două fragmente mari de timp.

Între 1900-1950 în România, la o creștere a productivității de 13%, ritmul era de 0,25%, în timp ce în Occident cifrele rezultate din calcule erau de 66,2% și de 2,3%, ritmul fiind mai mare deci de peste 4 ori.

Dar între 1950-1998, deși tot inegală, creșterea este mult mai intensă. La noi indicele corespunzător este egal cu 300%, iar ritmul de 2,3%, iar în Apus indicele respectiv se înscrie într-o valoare

de 373% și ritmul de 2,8%, depășirea fiind de peste 20%.

Se mai constată că, de la etapă, la etapă variațiile sunt mari și foarte mari, cu inegalitățile de rigoare la noi și în Occident. Între 1900-1998, coeficientul de variație al indicatorului analizat era în România de 70%, pe când în țările Europei Occidentale de 32%. Evoluția românească era, prin urmare extrem de "agitată", pe când cea din vestul european ceva mai "calmă".

6.2. Pentru a ridica gradul de înțelegere al comparabilității cu situația din vestul Europei, n-ar fi lipsit de interes să aruncăm o privire, fie și fugară, asupra evoluțiilor indicatorului analizat în principalele țări vest-europene și, anume, în Anglia, Franța, Germania și Italia.

Ce se poate constata ?

În primul rând, faptul că în toate cele patru țări vest-europene productivitatea muncii sociale s-a înscris pe un curs continuu și neîntrerupt ascendent.

În al doilea rând, creșterea respectivă a avut loc cu intensități relativ ridicate. Ritmul mediu anual era în Italia de

2,39%, în Franța de 2,08%, în Germania de 1,90% și în Anglia de 1,37%. Datele sunt net superioare ritmului românesc cu 9,6% până la 91,2%. Cu excepția ritmului englez valorile ritmurilor vest-europene depășeau ritmul mediu al întregii Europe

de Vest cu 1,1% până la 27,1%. Ritmul englez era inferior celui vest-european cu 27,2% datorită și faptului că nivelul anului de bază în Marea Britanie era cu 54,6% mai mare decât nivelul vest-european.

Tabelul nr. 17

Dinamica productivității muncii sociale în principalele țări vest-europene - 1900-1998 (ani diferiți)

Anii	Anglia		Franța		Germania		Italia	
	1900=100	în lanț	1900=100	în lanț	1900=100	în lanț	1900=100	în lanț
1900	100		100		100		100	
1913	105,1	105,1	111,1	111,1	122,4	122,4	130,2	130,2
1950	144,5	137,5	167,0	150,4	1444,4	118,0	210,5	161,5
1973	250,9	173,6	475,4	284,6	416,5	288,4	618,0	293,6
1990	326,3	130,1	675,7	142,1	537,4	129,0	870	140,8
1998	380,4	116,6	755,1	111,7	632,8	117,8	1012	116,3

În sfârșit să menționăm că, în genere, variațiile de creștere de la etapă la etapă sunt apropiate de valorile normale, obișnuite (~15%), situându-se astfel la aproape jumătate din mărimile coeficienților de variație ai Europei de Vest și la cca 20% de variațiile românești.

6.3. Superioritatea vestului european

față de România în materie de creștere și de intensitate de creștere a productivității muncii sociale a avut, firesc lucru, drept consecințe disparități substanțiale de nivel. Ordinea de mărime a unor astfel de disparități se poate lesne observa din datele europene prezentate în tabelul următor.

Tabelul nr. 18

Raportul între productivitatea muncii sociale din țările vest-europene și din România - 1900-1998 (ani diferiți)

Anii	Anglia	Franța	Germania	Italia	Europa de Vest (12 ani)
1900	6,122	3,824	3,642	2,366	3,959
1913	5,614	3,707	3,889	2,690	4,012
1950	7,823	5,649	4,650	4,402	5,819
1973	3,728	4,413	3,682	3,549	3,888
1990	4,745	6,138	4,649	4,889	5,072
1998	6,850	8,493	6,779	7,041	7,224

Reiese fără echivoc, faptul că cifrele oricum le-am privi, pe total, Europa de Vest sau pe țări - se înscriu în valori mari și foarte mari. Avem astfel de-a face cu decalaje de productivitate față de Occident cu mult superioare decalajelor de nivel, respectiv față de mărimile PIB-ului pe locuitor expuse mai la începutul studiului de față.

Mai rezultă apoi, că între momentul

inițial de bază (1900) și cel final (1998) raporturile menționate au crescut, în toate cazurile specificate în tabel. În medie pe totalul vestului european creșterea a fost de 1,9 ori. Pe țări datele sunt cu mult superioare: față de raportul cu Italia creșterea este de aproape 3 ori, cu Franța de peste 2,2 ori, cu Germania de 1,9 ori și numai cu Anglia doar de 1,1 ori.

De reținut totodată că, în prima jumă-

tate de secol, raporturile analizate s-au mărit mai lent decât în cea de a doua parte a veacului, când tendința a fost categoric mai accelerată.

Bunăoară, în vestul Europei, între 1900 și 1950 creșterea a fost de 47%, iar între 1973 și 1998 de peste 85%. Pe țări tendința este riguros aceeași: creșterea raportului în cauză era în Anglia de 27,8% și de 84%, în Franța de 47,7% și de 92,5%; în Germania de 27,7% și de 84,1%; în Italia de 86,1% și de 98%.

Cu alte cuvinte, decalajele de productivitate acuzau creșteri mai mari în a doua jumătate decât în prima jumătate de secol, și acestea au loc pe fondul accelerării respectivei creșteri.

7. La baza acestor decalaje - de PIB pe locuitor și de productivitate - au stat tehnica și tehnologia specifică civilizației industriale mașiniste. Edificarea acestei civilizații este rodul nemijlocit al "revoluției" industriale declanșate în Anglia încă

în secolele XVII-XVIII și a cărei forță transformatoare a cuprins în secolele XIX și XX, întreaga Europă și nu numai. În România ea a fost resimțită îndeosebi în secolul XX, cu precădere în a doua jumătate de veac.

7.1. O mărturie edificatoare ne oferă informația cifrică cuprinsă în tabelul nr. 19.

Prima constatare rezultată din aceste date constă în aceea că W în România, prin ritmul său mediu de creștere, a asigurat, pe parcursul întregului veac, aproape 65% (1,25: 1,93) din ritmul înregistrat de PIB-ul total.

A doua constatare este aceea că o astfel de contribuție a fost, în cele două mari fragmente de timp care desparte în două secolul al XX-lea, cu totul inegală. Bunăoară, între 1900-1950 contribuția ritmului W în ritmul PIB-ului românesc era de numai 18,8% (0,25:8,33), pe când între 1950-1998 acesta se ridică la 90,6% (2,22:2,45).

Tabelul nr. 19

Dinamici și ritmuri de creștere ale economiei României și ale Occidentului european - 1900, 1950, 1998

Indicatori pe zone	1900-1950		1950-1998		1900-1998	
	Δ	Υ	Δ	Υ	Δ	Υ
Populația ocupată						
- România	171,4	1,08	111,6	0,23	191,4	0,68
- Europa W	127,5	0,38	125,9	0,48	160,5	0,48
P.I.B. total						
- România	193,9	1,33	335,7	2,45	651,1	1,93
- Europa W	200,8	1,40	496,6	3,26	997,3	2,36
Productivitatea muncii sociale (W)						
- România	113,1	0,25	300,6	2,22	340	1,25
- Europa W	166,2	1,02	373,2	2,78	620,4	1,88

În Occident situația era cu totul alta. Între 1900-1998, adică timp de aproape un secol, ritmul mediu înregistrat de țările europene în domeniul W. reprezenta aproape 80% (79,7%) - (1,88:2,36) în ritmul PIB-ului total, mărime cu aproape 25% superioară situației din România. Pe fragmente mari de timp ("semicente-

nare") traiectoria contribuției ritmului W în ritmul PIB-ului total se situează deasupra curbei corespunzătoare românești. Între 1900-1950 contribuția pe care o urmăm se înscrie într-o valoare de 72,8% (1,02:1,40), iar între 1950-1998 de 85,3% (2,78:3,26). În primul caz mărimea europeană era superioară celei din România

cu 54 pct. p. (72,8-18,8), în cel de al doilea era mai scăzută cu doar 5,3 pct. p.

Cifrele oglindesc în termeni specifici, pe de o parte, procesul istoric de industrializare a României, mai ales inegală sa desfășurare în prima și în cea de a doua parte de secol. Pe de altă parte, ele reflectă avansul de-a dreptul secular al Occidentului european deja industrializat, față de rămânerea în urmă a Răsăritului, în concret față de România, în materie de tehnică și tehnologie mecanizată contemporană.

Un calcul cu totul orientativ ne conduce la constatarea că nivelul românesc al W din 1900 era apropiat de cel vest-european înregistrat de Anglia cândva cu două secole și jumătate în urmă. Același nivel românesc la momentul 1950 era similar cu cel atins de principalele țări industriale ale Europei la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, deci cu cca 150 de ani în urmă. Cât privește nivelul W din România la momentul 1998, acesta se situa undeva la nivelul țărilor industrializate vest-europene de dinainte de 1900. Ca România să

atingă nivelul din 1998 al Europei de Vest, ar fi trebuit ca procesul de creștere a aceluiași indicator să atingă, între 1900 și 1998 nu la o mărime de 3,4 ori, ci de 24,5 ori și aceasta nu într-un ritm mediu de 1,25%, ci de 3,25%. De asemenea, nivelul vest-european al W din 1950 ar fi putut fi atins de România în caz că între 1900-1950 creșterea productivității muncii ei sociale ar fi fost nu de 1,1 ori, ci de 6,6 ori, adică nu într-un ritm de 0,25%, ci de 3,84%. Pentru perioada 1950-1998 creșterea ar fi trebuit să fie nu de 3 ori, ci de 21,7 ori, într-un ritm nu de 2,22%, ci de 6,6 %.

8. Handicapul economic al României față de vestul Europei, exprimat, cum s-a arătat, în persistența seculară a unor covârșitoare decalaje, s-a datorat însă nu numai factorului tehnic și tehnologic, reflectat în productivitatea muncii sociale, ci și factorului structural-ocupațional.

8.1. Cu rezervele cuvenite - față de informația disponibilă foarte precară - am putea aproxima o atare structură potrivit datelor consemnate în tabelul nr. 20.

Tabelul nr. 20

Structura populației ocupate în agricultura și industria României și a Europei Apusene - 1900, 1950, 1999

A + I = 100

Țara și zona	1900		1950		1999		1900-1950 ±		1950-1999 ±		1900-1999	
	A.	I.	A.	I.	A.	I.	A.	I.	A.	I.	A.	I.
România	91	9	86	14	59	41	-5	+5	-27	+27	-32	+32
Europa de Vest	58	42	44	56	12	88	-14	+14	-32	+32	-46	+46
Din care:												
Anglia	17	83	11	89	6	94	-6	+6	-5	+5	-11	+11
Franta	61	39	48	52	15	85	-13	+13	-33	+33	-46	+46
Germania	55	45	34	66	8	92	-11	+11	-21	+21	-26	+26
Italia	72	28	63	37	14	86	-9	+9	-49	+49	-58	+58
Suedia	73	27	31	69	9	91	-42	+42	-22	+22	-64	+64

A = Agricultură

I = Industrie

Din constatările cantitative cuprinse în tabel se desprind, cu un grad ridicat de veridicitate, câteva tendințe.

8.1.1. Mai întâi, că în decursul seco-

lului al XX-lea, în structura ocupațională a României ponderea populației ocupate în agricultură, a scăzut cu peste 1/3. Scăderea a fost însă inegală. În prima ju-

mătate de veac ponderea citată s-a micșorat cu aproape 1/5, 4/5 revin perioadei următoare 1950-1999.

O asemenea tendință este, fără dubii, sincronă cu cea constatată și în zona vest-europeană. Numai că în Apus ponderea populației ocupate în agricultură s-a micșorat în proporție mult mai mare decât în România. Între 1900-1998 scăderea a fost de aproape 2/5. Ca și în țara noastră reducerea cea mai substanțială a avut loc în a doua jumătate de secol, aproximativ 70% din total, pe când în prima jumătate aceasta a înregistrat doar 1/3. Dar și în primul și în cel de al doilea "semicentener" ponderile în scădere s-au situat la mărimi superioare celor românești. De unde se poate deduce că în România reducerea sectorului ocupațional agrar a fost mult mai lentă decât în Occidentul european. Acest fapt a avut drept consecință menținerea seculară a unor decalaje româno-vest-europene

foarte mari și, mai ales în continuă creștere.

Dacă în 1900 diferențele de ponderi ale populației ocupate în agricultura României și cea din țările vest-europene era de 33 pct. p., în 1950 se măresc la 42 pct.p., iar în 1999 ajung la aproape jumătate, respectiv 47 pct.p. Este și principalul motiv pentru care sectorul agricol ocupațional românesc de-a lungul întregului secol al XX-lea prezenta în economia națională o poziție similară țărilor vest-europene din secolele XVIII și XIX. Este suficient pentru exemplificare - să privim situația din 1999, când ponderea populației ocupate în agricultura României era similară cu cea întâlnită în Europa Occidentală în 1900.

Tabloul celor menționate capătă contururi mai reliefante dacă privim și dinamica înregistrată de evoluția numerică a populației ocupate.

Tabelul nr. 21

Dinamica personalului ocupat în agricultura României și a Europei de Vest - 1900, 1950-1999

	1900	1950	1999
România	100	140	90
		100	64
Europa de Vest	100	76	15
		100	20

De unde reiese:

- în România personalul analizat s-a mărit în 1950 față de 1900 cu 40% într-un ritm mediu de 0,67%. În Europa de Vest, dimpotrivă, personalul în cauză se reduce cu 24%, într-un ritm mediu de -0,60%;
- în cea de-a doua parte a secolului al XX-lea în România, numărul ocupanților agrarieni scade la 64%, într-un ritm mediu de -0,9%, în timp ce în Occident, reducerea este drastică cu 80%, într-un ritm mediu de -3,3%;
- pe întreg secolul investigat diminuarea numărului personalului ocupat în agricultură este în România numai 10%, ceea ce corespundea unui ritm

mediu anual de -0,02%. În Europa reducerea numărului respectivului personal este de peste 85%, iar ritmul mediu de -1,9%.

Cu alte cuvinte, curba românească, în cazul de față, este între 1900-1950, inversă celei vest-europene, adică în timp ce prima crește, cea de-a doua scade, iar între 1950-1900, traiectoria coboară și la noi și în Vest, numai că panta românească de reducere este de cel puțin 3 ori mai lentă decât în apusul Europei, astfel că, la sfârșitul secolului, în țara noastră numărul personalului investigat este aproape același ca și la început, pe când în Occident, în toate țările componente acestei zone, numărul respectiv era

egal cu cel existent în România în 1900.

8.1.2. Mai reiese din tabelul nr. 20, că în sectorul industrial, personalul ocupat s-a înscris în România pe o curbă continuă în ascensiune, nu însă uniformă în timp. În prima jumătate de secol ponderile acestui personal au reprezentat sub 15%, din cele înregistrate între 1900-1998, iar restul de 85% s-a înregistrat în cea de-a doua jumătate de veac.

În continuă ascensiune s-a înscris și curba corespunzătoare în Occident. Numai că acolo diferențele de ponderi între cele două fragmente mari de timp (semi-centenare) s-au dovedit mai mici decât cele constatate în România. În primul caz, mărimea diferenței era de 18 pct. p., în cel de al doilea, de 22 pct. p. Se reflectă aici, de bunăseamă, faptul că, în Vest procesul de industrializare parcurgea un traseu început mai demult, înainte de 1900, în timp ce la noi procesul se declanșează simțitor abia după cel de al doilea război mondial.

De reținut însă că în decursul secolului cercetat ponderile personalului ocupat în industria românească, la toate momentele selectate, se înscriu în valori in-

ferioare ponderilor corespunzătoare din Occident.

În 1900, raportul era în favoarea ponderilor europene de 4,666, în 1955 de 4,000 și în 1999 de 2,146.

Faptul consemnează cel puțin două tendințe. Una, de creștere neîntreruptă a decalajului ocupațional româno-vest-european în sectorul industrial. În 1900 diferența dintre ponderile românești și cele vest-europene era de 33 pct. p., în 1999 crește la 47 pct. p. Și a doua, strâns legată de prima, distanța de timp în evoluția românească și cea vest-europeană, în același domeniu investigat aici, deși se micșorează, rămâne în continuare foarte mare. Diacronic apreciind, la 1900 România se afla la nivelul înregistrat de Anglia prin secolele XVI-XVII; în 1950, față de aceeași țară vest-europeană, la nivelul secolului al XVIII-lea, iar în 1999 la nivelul vest-european de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea (1900).

Ca și în cazul agriculturii și aici dinamica personalului ocupat în activități industriale oferă informații complementare edificatoare.

Tabelul nr. 22

Dinamica personalului ocupat în industria României și a Europei Occidentale - 1900-1999 (ani diferiți)

	1900	1950	1999
România	100	230	634
		100	274
Europa de Vest	100	134	156
		100	117

Creșterile personalului ocupat în industrie apar mai mari și mai accelerate în România decât în Apus. Între 1900-1999, deci într-un secol, numărul personalului respectiv s-a mărit la noi de 6,3 ori, într-un ritm mediu de 1,9%, pe când în Occident, creșterea a fost de numai 1,6 ori, iar ritmul de 0,45%. Între 1900-1950 indicele de creștere a aceluiași indicator, se ridică în condițiile românești la 230%, ritmul la 1,6%, în timp ce în Oc-

cident cifrele corespunzătoare au fost 131% și 0,60%. Într-o țară ca România, unde procesul de industrializare era abia la început, asemenea creșteri și ritmuri sunt firești. Țările occidentale, la vremea lor, au înregistrat aceleași procese.

Cu toate acestea, așa cum arătam, creșterile nu au fost nici atât de mari și nici atât de accelerate pentru a reduce avansul occidental față de România cu mai puțin de un secol.

9. Dar imaginea de mai sus nu poate fi completă fără întregirea ei cu structura pe ramuri de activitate a PIB-ului total.

Tabelul nr. 23

Structura PIB-ului total pe principalele ramuri de activitate economică - 1900-1999 (ani diferiți)

A + I = 100

	1900		1950		1999		1950-1999 ±		1950-1999 ±		1900-1999 ±	
	A.	I.	A.	I.	A.	I.	A.	I.	A.	I.	A.	I.
România	80	20	39	61	31	69	-41	+41	-8	+8	-49	+49
Europa de Vest	39	61	24	76	7	93	-15	+15	-17	+17	-32	+32
din care:												
Anglia	14	86	12	88	4	96	-02	+2	-8	+8	-10	+10
Franța	49	51	26	74	8	92	-23	+23	-18	+18	-41	+41
Germania	43	57	19	81	5	95	-24	+24	-14	+14	-38	+38
Italia	75	25	47	53	10	90	-28	+28	-37	+37	-65	+65
Suedia	12	88	22	78	7	93	-10	+10	-15	+15	-5	+5

A = Agricultură

I = Industrie

9.1. Reține atenția, mai întâi, faptul, că în România ponderea agriculturii în PIB pe parcursul întregului secol s-a înscris într-o vădită tendință de scădere. În 1999 față de 1900 se redusese cu 49 pct. p. Scăderea cea mai mare, s-ar putea spune chiar spectaculoasă, are loc între 1900-1950 când ponderea citată se diminuează în proporție de cca 85% din scăderea totală înregistrată pe parcursul întregului veac.

Și în Vest se constată aceeași tendință însă spre deosebire de situația din România, reducerile de ponderi agricole se repartizează mai mult sau mai puțin uniform între prima și cea de-a doua jumătate de secol. Altfel spus, pe parcursul veacului abia încheiat nu au avut loc schimbări structurale de anvergură, așa cum au avut loc la noi în țară după 1950.

În sfârșit, să mai reținem faptul că la toate momentele investigate ponderile agriculturii românești în PIB-ul total sunt constant mai mari decât ponderile corespunzătoare din Occident. Disparitățile între unele și celelalte se înscriseră în următoarele mărimi: în 1900 - 42 pct. p., în 1950 - 15 pct. p. și în 1999 - 24 pct. p.

O asemenea situație ar putea, între altele, să și explice de ce europenii și uneori nu numai ei, au privit mai bine de

un veac la România ca la o țară agrară. Revenind la tabelul de mai sus, să mai notăm că, spre deosebire de structura profesional- ocupațională, schimbările care au dus la mutațiile semnalate în PIB, au favorizat în măsură mai mare recuperarea rămânerii în urmă a României față de Occident. În 1900, țara noastră, prin agricultura sa, contribuia la crearea PIB-ului național în aceeași proporție în care țările vest-europene se aflau în ajunul modernizării economiilor lor, respectiv în preajma declanșării revoluției industriale, adică prin secolele XVII-XVIII.

În 1950 ponderea agriculturii românești în pomenitul indicator sintetic era egală cu ponderea aceleiași ramuri de producție în PIB-ul vest-european din 1900, adică cu 50 de ani în urmă. Schimbarea ulterioară, mai lentă, a ponderii agriculturii în PIB-ul românesc, a făcut ca în 1999 mărimea ei să nu fie la nivelul atins de țările vest-europene în 1950, ci undeva prin anii '20 ai secolului al XX-lea, adică la o distanță de cca 75 de ani.

Toate asemenea schimbări structurale își aveau, evident, temeiul în sporul și intensitatea acestui spor de valoare adăugată în agricultura românească timp de un secol.

Tabelul nr. 24

**Dinamica producției (VAB) agricole în România
și în Europa Occidentală - 1900, 1950, 1999**

	1900	1950	1999
România	100	101,5	177
		100	174
Europa de Vest	100	96,0	71,0
		100	74,0

După cum se poate observa, timp de un secol, agricultura românească s-a înscris într-o creștere de 77%, într-un ritm mediu de 0,58%. Creșterea cea mai mare se constată în cea de doua parte a secolului, când sporul marchează 74% și ritmul 1,1%. În prima perioadă creșterea este de abia 1,5% și ritmul, evident, de numai 0,03%.

În Occident însă producția agricolă acuză scăderi și, în consecință, ritmuri negative. Pe ansamblul perioadei scăderea este de 29% și ritmul de -0,4%; între 1900-1950 reducerea este de 4% și ritmul de -0,1%, iar între 1950-1999 reducerea este de 26% și ritmul de -0,6%.

Nu excludem ca informația de care am dispus să fie incertă. Însă întreaga literatură referitoare la subiectul dat relevă faptul că în Occident, agricultura și producția ei sunt subordonate în mod absolut problemelor industriale și că ponderile ei se înscriu pe o tendință coborâtoare, însoțite firește de scăderi relative de producție agricolă față de producția industrială.

9.2. Dar să urmărim mai îndeaproape poziția acestei ramuri în PIB-ul total, la noi și în Apus. Datele din tabelul nr. 23 ne duc la constatarea neîndoieinică conform căreia producția industrială a României și-a mărit substanțial ponderea în PIB-ul total: în 1999 față de 1900 mărimea ei s-a înscris într-o valoare de 49 pct. p. Aproape 85% din această mărime (41 pct. p.) a avut loc în prima jumătate a secolului al XX-lea. Începând cu mijlocul veacului structura economiei românești

este marcată determinant de superioritatea absolută a industriei asupra agriculturii (61:39 în 1950 și 69:31 în 1999).

Pe o traiectorie crescătoare se înscrie și ponderea industriei în PIB-ul vest-european. Mărimea acestei ponderi, între 1900-1998, este sub creșterea ponderii românești (32:49), însă procesul a fost mai uniform în Apus decât la noi, fapt constatat și în cazul schimbărilor de structuri profesional-ocupationale. De reținut apoi, că în Occident, ponderile industriale s-au impus, pe tot parcursul secolului, deasupra ponderilor agriculturii, cu diferențe apreciabile de la etapă la etapă: în 1900 disparitatea era de 22 pct. p., în 1950 de 52 pct. p. și în 1998 de 86 pct. p. Și mai important este faptul că ponderile industriale vest-europene în PIB-ul lor total se situează, în toate momentele investigate, deasupra nivelurilor ponderilor românești. Bunăoară, în 1900 diferența în favoarea ponderilor europene era de 41 pct. p., în 1950 de 15 pct. p. și în 1999 de 24 pct. p. Și cu acest prilej, se cuvine să menționăm relativa intensitate cu care s-a schimbat poziția industriei românești în PIB-ul total, în decursul veacului, din perspectiva unei evoluții diacronice. De pildă, în 1990 ponderea industriei românești se apropia de ponderea similară înregistrată de Anglia prin secolului al XVIII-lea. În 1950, mărimea ei atinge nivelul vest-european din 1900, adică cu numai 50 de ani în urmă. În 1999 ponderea românească se apropia de valoarea vest-europeană atinsă prin anii '20 ai secolului al XX-lea.

Tabelul nr. 25

**Dinamica producției industriale a României și a Europei
de Vest - 1900-1999 (ani diferiți)**

	1900	1950	1999
România	100	622	1547
		100	248
Europa de Vest	100	190	635
		100	333

Rezultă că industria românească timp de un secol a crescut de 15,5 ori într-un ritm de 2,8%. Creșterea și ritmul depășesc valorile corespunzătoare din Occident, unde sporul era de 6,4 ori și ritmul de 1,9%. Pentru evitarea oricărui comentariu excesiv, să notăm că sporurile și intensitățile de creștere românești oglindeau nivelurile foarte scăzute ale anilor de bază, și, pe cale de consecință, nivelurile ridicate în vestul-european. O vedește și faptul că în România, producția industrială a crescut între 1900-1950 de peste 6 ori, într-un ritm de 3,7%, depășind astfel cu mult creșterile occidentale care se înscriau într-o creștere de 1,9 ori și un ritm de 1,3%. Dar între 1950-1999 sporul românesc era numai de aproape 2,5 ori și ritmul doar de 1,9%, pe când în Europa sporul producției industriale era superior, de 3,3 ori și ritmul de 2,5 ori.

Dar și așa stând lucrurile evoluția producției industriale românești acuza o relativă încetineală, care nu i-a permis țării să recupereze întârzierile seculare anterioare și contemporane secolului al XX-lea față de Occident.

10. În aprecierea corectă a impactului structurilor intervenite în economia noastră pe timp de un secol asupra decalajelor româno-vest-europene, se cuvine să privim, pe de o parte, raporturile statornicite între ponderile PIB-ului pe ramuri de activitate (agricultură și industrie) și ponderile personalului ocupat în cele două branșe analizate și, pe de altă parte, raporturile între ponderile agriculturii și cele ale industriei în PIB-ul din România și din vestul Europei, la aceleași momente investigate ca și până acum.

10.1. În privința primului aspect al problemei. Datele din tabelul nr. 26 sunt concludente.

Mai întâi, de observat că raporturile între ponderile citate în domeniul agricol, cu excepția anului 1900, se situează în România sub nivelul vest-european, în ambele cazuri fiind vorba de mărimi subunitare. Cât privește raporturile între aceleași ponderi în sectorul industrial, la toate momentele investigate, acestea se situează în România deasupra nivelurilor ponderale vest-europene, în ambele cazuri având de-a face cu mărimi supraunitare.

Tabelul nr. 26

Raportul între ponderile agriculturii și industriei în PIB și în personalul ocupat(α) din România și din Europa Occidentală - 1900, 1950, 1999

	1900		1950		1999	
	Agric.	Ind.	Agric.	Ind.	Agric.	Ind.
România - PIB	80	20	39	61	31	69
α	91	9	86	14	59	41
Raport	0,88	2,20	0,450	4,35	0,53	1,68
Europa de Vest - PIB	39	61	24	76	7	93
α	58	42	44	56	12	88
Raport	0,67	1,45	0,55	1,36	0,58	1,06

Să mai notăm de asemenea, că raporturile românești referitoare la agricultură, se înscriu, pe parcursul veacului, pe o traiectorie de tip parabolic, în timp ce în vestul Europei curba este descrescătoare de tip liniar. Bunăoară, datele românești indică faptul că în 1950 față de 1900, raportul corespunzător în agricultură scade cu aproape 50%, dar în 1999 față de 1950 crește cu 18%. În vestul Europei, mărimile sunt negative -20% și -10%.

În domeniul industrial traiectoriile parcurse, și în cazul românesc și în cel vest-european, sunt de același tip geometric, numai că valorile raporturilor respective le întrec substanțial pe cele privitoare la agricultură.

În cazul României, în 1950 raportul era superior anului 1900 cu 98%, iar în 1999 față de 1950 raportul scade cu peste 60%. În schimb, în Europa de Vest, datele sunt mult mai moderate, dar ferm înscrise pe o curbă descrescătoare: 1900-1950 cu 8%, 1950-1999 cu 22%. De unde rezultă că în România structurile au suferit schimbări transformatoare mai mari decât în Occident, și aceasta ca urmare a etapelor istorice diferite în care s-a aflat economia noastră și cea europeană de vest.

10.2. În privința celui de-al doilea aspect al problemei, formulat deja mai sus, avem informația de bază în tabelul nr. 27.

Tabelul nr. 27

Raportul dintre VAB în agricultura și industria vest-europeană și din România - 1900-1950-1999

	1900			1950			1999		
	PIB: pers. ocupată			PIB: pers. ocupată			PIB: pers. ocupată		
	A + I	Agric.	Ind.	A + I	Agric.	Ind.	A + I	Agric.	Ind.
Europa W./									
România	5,367	4,416	3,143	6,243	8,432	1,803	9,670	12,587	5,933
1900=100	100	100	100	116	191	57	180	285	189
1950=100				100	100	100	160	149	329

Înainte de toate se impune atenției faptul că, timp de un secol, PIB-ul pe o persoană ocupată s-a mărit în Europa de Vest față de cel din România de 1,8 ori, urcând de la 5,367 la 9,670. Cifra este substanțial mai mare decât raportul deja constatat al PIB-ului pe locuitor și reflectă mai adecvat decalajul real existent în acest timp între România și Vestul european. Și de reținut că cea mai mare creștere a acestui decalaj a avut loc între 1950-1999, când indicele consemna 160%, față de cel din etapa 1900-1950, când era de 116%.

Apoi, de menționat creșterea uluitoare, de peste 2,8 ori, a raportului agricol, care însemna o mărime corespunzătoare a decalajului de la 4,416 în 1900 la 12,587 în 1999. Și de notat că, partea

cea mai mare a acestei creșteri a avut loc în prima jumătate de secol, (indice 191%), față de cea de-a doua jumătate (indice 149). Să mai observăm, de asemenea, că decalajul industrial a crescut, în timp de un secol, de aproape două ori (189%), mărimea substanțială fiind înregistrată între 1950-1999 când raportul corespunzător sporește aproape de 3,3 ori (=329).

11. Dar decalajele economice româno-vest-europene își aveau sălașul nu numai în factori tehnici și ocupaționali, ci și în factori de natură funcțională. Disfuncționalități au existat în economia românească cu mult înainte de 1900. Ele se vor amplifica și agrava după primul război mondial, pe parcursul întregii perioade interbelice. Însă cele din epoca de după încheierea celui de-al doilea

război mondial se disting în mod aparte de tot ce a existat înainte vreme.

Pe de o parte, prin specificul evoluției economice europene postbelice, marcată de apariția a două sisteme economice diferite și opuse, care ajung să se și instituționalizeze sub forma cunoscutelor

UE și CAER.

Pe de altă parte, prin rezultatele înregistrate de economia noastră națională sub auspiciile unor atari specificități.

11.1. Dintr-un început, să prezentăm o primă imagine asupra poziției României în cele două organizații europene pomenite.

Tabelul nr. 28

**Economia României în Uniunea Europeană și în CAER
1950, 1970, 1990**

Anii	Ponderi românești în:			
	Populație		Produs intern brut	
	UE	CAER	UE	CAER
1950	5,5	6,1	1,04	2,7
1970	5,9	5,8	1,7	3,2
1990	6,1	5,7	1,2	3,1

În populația UE, România deține ponderi pe o scară crescătoare: diferența între 1950 și 1990 fiind de 0,6 pct. p. În CAER același indicator se înscrie pe o traiectorie inversă, adică coborâtoare, cu o diferență de numai 0,4 pct. p.

În privința PIB-ului țara noastră ocupă locuri în UE relativ modeste, de sub 2%. În primii 20 de ani, ponderea românească se mărește cu 0,3 pct. p., după care scade cu 0,5, astfel că în 1990 mărimea ei este sub nivelul anului 1950 cu 0,2 pct. p.

În CAER, PIB-ul românesc se înscrie în ponderi crescătoare între 1950-1970, cu 0,5 pct. p. și aproape stagnante între 1970-1990; cu numai 0,1 pct. p. mai puțin.

Dar atât în UE, cât și în CAER, la toate cele trei momente investigate ponderile PIB-ului românesc se prezintă în raporturi subunitare cu ponderile demografice. În UE la momentul 1950 raportul era de 0,254, la 1970 de 0,288 și de 0,194 în 1990. În CAER la aceleași momente valorile raportului considerat erau: 0,443, 0,552 și 0,548. Rezultă că ultimele erau mult mai mari decât primele. Un prim semnal că nivelul PIB-ului pe locuitor în cele două organizații europene față de România va prezenta disparități supraunitare relativ mari.

11.2. Se înțelege că atari ponderi oglindeau evoluții diferite, pe distanța de patru decenii.

Tabelul nr. 29

**Dinamica populației și a PIB-ului în România, în UE
și în CAER - 1950, 1970, 1998**

Anii	România				Uniunea Europeană				CAER			
	Populație		PIB		Populație		PIB		Populație		PIB	
	1950 = 100	1970 = 100	1950 = 100	1970 = 100	1950 = 100	1970 = 100	1950 = 100	1970 = 100	1950 = 100	1970 = 100	1950 = 100	1970 = 100
1950	100		100		100		100		100		100	
1970	124	100	311	100	115	100	259	100	129	100	264	1001
1990	140	113	416	134	127	110	499	193	149	116	360	136

În privința populației rezultă că sporurile românești sunt superioare celor din UE: între 1950-1970 cu +24% față de +15%, între 1970-1990 cu +13% față de +10%, iar pe întreaga perioadă cu +40% față de 27%. Pe aceleași fragmente de timp ritmurile medii erau în România și UE: 1,13% față de 0,74%, 0,64% față de 0,50% și 0,87% față de 0,61%.

Creșterile demografice românești erau însă mai reduse decât în CAER. Pe fragmentele deja pomenite de timp, la noi, diferențele erau: de -4%, de -3% și de -6%. În mod corespunzător și valorile ritmurilor medii erau mai scăzute. Cifrele corespunzătoare sunt: 1,13% față de 1,34%, 0,64% față de 0,78% și 0,87% față de 1,02%.

Cât despre PIB-ul acesta a evoluat față de UE mai mult și mai repede între 1950-1970, de 3,1 ori și, respectiv, de

2,6 ori, dar mai lent între 1970-1990, de 1,3 ori față de 1,9 ori; pe întreaga perioadă, în România creșterile s-au înscris în valori de 4,2 ori, iar în UE de aproape 5 ori. Ritmurile medii în România au fost mai mari decât în UE numai între 1950-1970, adică de 6,15% față de 5,13%, în celelalte fragmente de timp ele au fost inferioare - 1,55%, pe când în UE de 3,52% și de 3,72% față de 4,20%.

Față de evoluțiile PIB-ului în CAER datele oscilează: între 1950-1970 ritmul românesc fiind superior cu 17%, dar între 1970-1990 s-a situat la un nivel inferior cu 5%; între 1950-1990 în România evoluția PIB-ului a fost mai accelerată decât în CAER cu aproape 12%.

11.3. Nivelul economiei românești în contextul european postbelic (ultimul) poate fi urmărit revelator prin intermediul datelor din următorul tabel.

Tabelul nr. 30

Dinamica PIB-ului pe locuitor în România, în UE și în CAER - 1950-1990

Anii	România		UE		CAER	
	1950 = 100	1970 = 100	1950 = 100	1970 = 100	1950 = 100	1970 = 100
1950	100		100		100	
1970	206	100	226	100	205	100
1990	296	144	393	174	241	118

Acest important indicator se înscrie într-o evoluție cu niveluri inferioare celor înregistrate de UE. Între 1950-1970 la noi sporul înregistrat a fost de 2 ori, în UE de 2,3 ori; între 1970-1990 de 1,4 ori, pe când în Vest de 1,7 ori. Pe întreaga perioadă creșterea românească a fost de 2,9 ori, pe când în UE de 3,9 ori. În

schimb, datele față de cele ale CAER sunt în toate etapele superioare. Între 1950-1970 creșterea înregistrată a fost la noi de 2,06 ori, față de 2,05 ori; între 1970-1990 de 1,44 ori și 1,18 ori; între 1950-1990 sporurile se înscriu în valori de 2,96 ori și, respectiv, 2,41 ori.

Tabelul nr. 31

Ritmurile medii anuale de creștere ale PIB-ului pe locuitor în România, UE și CAER - 1950-1990

Perioada	România	UE	CAER
1950-1970	6,96	4,4	3,9
1970-1990	1,93	2,9	0,87
1950-1990	2,82	3,6	2,3

12. Decalajele exprimă cu fidelitate căile și intensitatea parcurse. Pentru o înțelegere mai largă redăm datele rezultate din calcule în tabelul care urmează.

În cei 40 de ani citați în tabel, decalajul cel mai mare se cantona în 1990, iar

cel mai mic în 1975, dacă ne referim la raportul PIB-ului pe locuitor al UE și al României. Același raport în relația cu CAER apare ca cel mai ridicat în 1980 și cel mai scăzut în 1985.

Tabelul nr. 32

Decalajele româno-vest-europene între 1950-1990 (ani diferiți)

Anii	UE: România	CAER: România
	Raport PIB/locuitor	Raport PIB/locuitor
1950	3,889	2,250
1955	3,358	2,015
1960	3,622	2,032
1965	3,413	1,849
1970	3,460	1,868
1975	2,958	2,417
1980	3,076	2,328
1985	3,289	1,612
1990	4,492	1,835

La toate cele nouă momente supuse calculelor, decalajele cu UE s-au situat constant deasupra decalajelor cu CAER, iar dacă facem o medie a decalajelor înregistrate în perioada anilor cuprinși în tabel, constatăm că UE avea un PIB/locuitor față de cel românesc mai mare de peste 3,5 ori, iar CAER de aproape 1,8 ori.

Diacronic vorbind, PIB-ul pe locuitor al României din 1950 îl întâlnim undeva prin anii 1820, adică cu 130 de ani în urmă, iar cel din 1990, prin anii de dinaintea primului război mondial, adică prin 1913, respectiv, cu aproape un secol în urmă.

13. Printre factorii care au stat la baza evoluțiilor menționate, un loc de prim-plan îl ocupă productivitatea muncii sociale (W).

În România între 1950-1990, acest indicator s-a înscris într-o evoluție marcată de un indice egal cu 372,2%, cu un ritm de 3,34%. O atare creștere era superioară și nivelului atins în UE, unde indicele era egal cu 29,8%, iar ritmul mediu parcurs era de 2,98%.

Superioare erau și valorile indicato-

rului considerat în raport cu W din CAER. Între 1950-1999 creșterea era aici de peste 2,5 ori, iar ritmul de 2,29%. Cu toate acestea, decalajele de productivitate erau mai mari decât decalajele calculate ca raport între PIB și locuitori. Este concludent, bunăoară, că decalajul în materie de W era în raport cu UE la momentul 1950 de 5,819 și la momentul 1990 de 5,092. În raport cu CAER valorile decalajelor erau de 2,471 și respectiv, de 1,646.

14. În 1990 CAER se desființează; însă UE se lărgiște și, prin rezultatele obținute, captează interesul a numeroase țări - foste comuniste - pentru aderare la structurile ei. România este în plină acțiune de pregătire a acestui act. Dar disfuncționalitățile nu au dispărut. La cele "moștenite" se adaugă altele prilejuite, în principal, de dereglări funcționale interne, cu consecințe păgubitoare în varii domenii de activitate. Eforturile de limitare, și ulterior de înlăturare a lor, sunt în plină desfășurare. Din perspectiva tendințelor seculare ale economiei, aceste eforturi,

de bună seamă, că au șanse de succes prin concentrarea lor asupra diminuării drastice a decalajelor, prin asimilarea masivă de tehnică și tehnologie contemporană și implementarea de modele comportamentale specifice condițiilor interne care să favorizeze trecerea rapidă a economiei spre o creștere de tip intensiv.^(x)

^(x) Acest studiu, ca și cel anterior, apărut în publicația de față (nr. 1) constituie un extras succint al unor fragmente dintr-o lucrare de amploare: "Economia României și Europa în sec. XX", unde sunt menționate pe larg aspectele metodologice și aparatul statistic de care ne-am folosit. Din motive lesne de înțeles (spațiul tipografic extrem de redus alocat) nu am putut nici măcar puncta aici atari aspecte. Am ține să facem totuși unele precizări absolut necesare înțelegerii celor două studii apărute în publicația de față. Și anume: a) teritoriul actual al țării noastre este proiectat la dimensiuni neschimbătoare pe întreg parcursul timpului supus analizei; b) populația luată în calcul este așa cum aceasta numerică a existat - liberă sau sub dominație străină - timp de 100 de ani pe teritoriul actual al țării noastre; c) indicatorii fundamentali cu ajutorul cărora caracterizăm și descriem starea economiei pe termen lung și foarte lung sunt: PIB-ul total, populația, PIB-ul pe locuitor, PIB-ul pe o persoană ocupată, VAB în agricultură și în industrie, W (productivitatea muncii sociale) etc.; d) exprimarea lor în valori comparabile, în care scop s-a folosit o valută unică atât pentru România, cât și pentru Europa, și anume dolarul nord-american al anului 1990. Conversiunea monedelor naționale în această valută s-a făcut potrivit unei metodologii elaborată în departamentele de profil ale OECD și publicată în buletinele și lucrările sale; e) informația brută, statistico-economică folosită provine din surse europene și naționale, cuprinsă, în cea mai mare parte, în lucrările menționate în bibliografia alăturată; f) în studiile apărute aici, s-au reprodus numai rezultatele calculelor efectuate de subsemnatul, pentru care înțeleg, firește, să-mi asum întreaga răspundere.

Bibliografie

- Abramovitz, M. - *Thinking About Growth*, Cambridge Univ. Press, 1989.
- Angelescu, I.N. - *Cunoașterea și conducerea pieței economice*, București, 1915 (ed. II).
- Arcadian, N. - *Industrializarea României*, București, 1936.
- Ark, B. van - *Economic Growth and Labour Productivity in Europe, Half a Century of East-West Comparisons*, Groningen Growth and Development Centre, 1999.
- Ark, B. van; Crafts, N. - *Quatitative Aspects of Post-War European Economic Growth*, Cambridge, 1996.
- Bairoch, P. - *Révolution industrielle et sous-développement*, Paris, 1963 (ed. IV, 1974).
- Bairoch, P.; Levy-Leboyer, M. - *Disparities in Economic Development since the Industrial Revolution*, London, 1981.
- Bardet, J.P.; Dupaquier, J. - *Histoire des populations de l'Europe*, Paris, 2 vol., 1997.
- Băicoianu, C.I. - *Studii economice și sociale*, București, 1940.
- Boserup, E. - *The Condition of Agricultural Growth*, London, 1965.
- Cioriceanu, G. - *La Roumanie économique 1860-1915*, Paris, 1928.
- Cipolla, C.M. (ed.) - *The Fontana Economic History of Europe*, 6 vols., London 1972-1976.
- Ciutacu, C. - *Reformă și metareformă*, București 2001.
- Clark, C. - *The Condition of Ecoomic Progress*, London, 1940.
- Constantinescu, N.N. (ed.) - *Istoria economică a României*, vol. I (1998) și vol. II (2000).
- Deane, P.; Cole, W.A. - *British Economic Growth 1688-1958*, Cambridge, 1964.
- Dobre, Gh. (coord.) - *Economia României în context european*, București, 1996.
- Dobre, Gh. (coord.) - *Economia României în context european*, București, 1997.
- Gerschenkron, A. - *Economic Backwardness in Historical Perspective*, New York, 1965.
- Habakkuk, H.J.; Postan, M. (eds.) - *The Cambridge Economic History of Europe*, vol. VI, Cambridge, 1966.
- Kirițescu, Costin - *Sistemul bănesc al leului și precursorii lui*, vol. I-III, București, 1964-1968.
- Kuznets, S. - *Economic Growth of Națions*, Harvard, 1971.
- Lanjde, E.J.; Jakson, R.M. - *Balkan Economic History 1550-1950*, Bloomington, 1982.
- Le Roy, Ladurie - *Le territoire de l'historien*, 2 vols., Paris, 1978.
- Maddison, A. - *L'économie mondiale*, Paris, 2001.
- Maddison, A. - *The World Economy in the Twentieth Century*, Paris, 1989.
- Madgearu, N.V. - *Evoluția economiei românești după războiul mondial*, București, 1940.
- Mc Evedy, C.; Jones, R. - *Atlas of World Population History*, 1978.
- Mitchell, B.R. - *European Historical Statistics 1750-1975*, New York, 1978.
- North, D.C. - *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*, Cambridge, 1990.
- O'Rourke, K.H.; Williamson, J.G. - *Globalization and History*, Cambridge, 1999.
- Postan, M.M. et al (ed.) - *The Cambridge Economic History of Europe*, vol. I (1966), vol. II (1987), and vol. III (1963), Cambridge, 1963-1987.
- Rich, E.E.; Wilson, C.H. - *The Cambridge History of Europe*, vol. IV, Cambridge, 1967.
- Rostow, W.W. - *The World Economy*, London, 1978.
- Svenmilson, I. - *Growth and Stagnation in the European Economy*, Géneve, 1954.
- xxx - *Anuarele statistice ale României* 1912, 1915, 1916, 1920-1940, 1957-2001.
- xxx - *Enciclopedia României*, vol. III și IV, București, 1940.
- xxx - *OECD National Accounts*, vol. II, 1960-1990, Paris, 1992.